

Запорожець Д. А.

Черкаський державний технологічний університет

ЗАЛУЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО УКЛАДАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті розглянуто особливості укладання термінології з німецької мови із залученням перекладацького програмного забезпечення. Досліджено дані перекладацьких асоціацій Німеччини стосовно етапів роботи з укладання термінології та необхідності дотримання єдності термінології в перекладацьких проектах. Акцентовується увага на важливості залучення експертів, фахівців із різних галузей задля точного перекладу галузевих термінів. Зазначено про технічні можливості укладання термінології з метою полегшення практичної діяльності перекладача в проектній роботі. Окреслено переваги використання технічних засобів під час укладання термінології, зокрема економію часу й витрат, що досягається шляхом використання перекладацького програмного забезпечення.

Ключові слова: асоціація німецьких перекладачів, вирівнювання термінології, стандартизація термінології, генерація термінів.

Постановка проблеми. Глобалізація ринків та інтернаціоналізація економіки, що зростає, ставить перед перекладацькими компаніями нові завдання. Оновлені вимоги до економічної інформації, документації й термінології все більше впливають на успіх зовнішньоекономічної діяльності перекладацьких компаній, що здійснюють свою діяльність на міжнародному рівні. За оцінками Федеральної асоціації німецьких перекладачів (BDÜ), у Німеччині працюють від 50 000 до 60 000 усних і письмових перекладачів. Два з десяти перекладачів є постійними працівниками, решта працює позаштатно. У всьому світі на перекладацьку галузь припадає близько 30 млрд. євро на рік, порівняно з приблизно 10 млрд. євро в Європі.

На жаль, цінова політика в перекладацькій галузі підштовхує все більше компаній купувати дешевші переклади, проте в цьому випадку мова йде про втрату якості перекладу. Крім того, професія перекладача не захищена, тобто кожен може назвати себе перекладачем. За таких умов Федеральна асоціація німецьких перекладачів (BDÜ) закликає до особливої уваги, зазначаючи про серйозні наслідки некомпетентного перекладу. Адже мова йде про вплив недостовірної інформації про продукт, веб-сайт або прес-релізів, що може мати негативні далекосяжні наслідки. Якщо мова йде про юридичний або медичний зміст перекладу, асоціацією перекладачів Німеччини рекомендовано залучити державного сертифікованого пере-

кладача, оскільки погано локалізований зміст може мати руйнівні наслідки для компаній у довгостроковій перспективі. І повернути цей збиток знову може бути значно дорожче, ніж планування вищої ціни за якісний переклад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання перекладу термінів висвітлено в працях багатьох вітчизняних учених, таких як С. Ф. Панов [3], Р. О. Тарасенко [4], Т. Р. Кияк [1], А. Л. Міщенко, О. М. Білоус [2].

С. Ф. Панов зазначає, що термін – це належність спеціального, наприклад, наукового, технічного, промислового напряму мови, засіб означення чи номінації спеціальних понять і предметів науки й техніки. Оскільки термін належить групі мов, його семантика відносно відкрита для свідомих, цілеспрямованих, регулювальних модифікацій. Так, окрема група вчених лінгводидактичного напряму може вкладати в той або інший термін певний зміст. Науковець відзначає також провідну роль індивідуума в утворенні спеціальних термінів. Якщо терміни загальної мови й у плані зовнішньої форми, і в плані змісту формуються однаково для кожного члена культурномовної спільності, то терміни технічного напряму можуть формуватися й змінюватися з волі окремої людини [3, с. 88].

Говорячи про модулі програмного перекладацького забезпечення, вчені А. Л. Міщенко та О. М. Білоус зазначають, що модуль контролю термінології дає змогу послідовно вживати виключно

фахову мову певної корпорації, а також уможливає стандартизацію термінології та напівавтоматичну генерацію термінів у вузькій наочній галузі (фільтри пріоритетності синонімічних термінів, повідомлення про непослідовне вживання термінів або вживання «невідомих» абревіатур, акронімів і скорочених слів іншого типу тощо) [2, с. 64].

Т. Р. Кияк акцентує увагу на тому, що фахові тексти розрізняються на текстовому й термінологічному рівнях, а в економічних текстах спостерігається певне міжнародне «вирівнювання» термінології, що є насамперед результатом впливу американської економіки, хоча й у цій галузі має місце амбіційний спротив окремих поширених мов, які намагаються запроваджувати власні термінологічні одиниці [1, с. 2].

Серед зарубіжних учених, які займалися обумовленою проблематикою, Р. Арнтз зазначає, що термінологія являє собою сукупність термінів і належить до специфіки їх уживання. Терміни – це слова і словосполучення, що описують продукти й послуги або складники професійної мови будь-якої галузі. Найчастіше вони визначають відмінності з погляду конкурентоспроможності. У більшості компаній використовується дедалі більше специфічних для цієї компанії або для певної галузі термінів. Для цих термінів необхідно забезпечити належне зберігання, можливість спільного доступу й точний переклад. Терміном може вважатися будь-яка лексична одиниця – від назви продукту до маркетингового слогану [5, с. 79].

Постановка завдання. Мета статті – аналіз етапів роботи перекладачів та експертів з укладання термінології й дослідження прогресивних умов упорядкування термінологічних баз і словників за умови використання перекладацького програмного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Термінологія – це сума всіх термінів, тобто всіх термінів у полі. Термінологія відіграє важливу роль у приватному секторі, у державних установах, а також у сфері освіти й науки. Це сприяє ефективності й однозначності в спілкуванні фахівців. Коректне використання термінології оптимізує корпоративну мову, уникає проблем у взаєморозумінні, підвищує читабельність перекладу, дає змогу оптимально використовувати потенціал знань, призводить до більшої правової визначеності й економії коштів. Згідно з даними Ради з німецької термінології (Rat für Deutschsprachige Terminologie), термінологія не завжди використовується доступно та послідовно, як цього вимагає галузь перекладознавства. Тому впорядкування термінології є неза-

мінними для забезпечення якості послуг в освіті, в інформаційних технологіях, у виробничих та адміністративних процесах, у галузі маркетингу, у сферах продажу й у зв'язках із громадськістю, загалом у всіх діяльностях людини в багатомовному середовищі [8, с. 3].

Робота з термінологією полягає в укладанні тематичних словників відповідно до встановлених правил, що робить термінологію доступною і стандартизує її. Для досягнення надійних і якісних результатів термінологи повинні тісно співпрацювати з іншими професіоналами, відповідно, з фахівцями у сфері економічного розвитку, будівництва, машинобудування, науки й техніки, в правовій системі. Участь цих фахівців як експертів із предметної галузі необхідна для розроблення термінології з певної предметної галузі.

Систематичне розроблення термінології конкретної предметної галузі може здійснюватися як самостійний проект і як підпроцес загального проекту або ж вибірково в певному тексті. В ідеалі термінологи працюють у тематичних рамках одного проекту із самого початку разом із відповідними фахівцями. У термінологічній роботі, як правило, існують різні фази роботи або проекту, в яких фахівці залучені різною мірою.

Рада з німецької термінології (RaDT) виділяє такі етапи роботи з укладання термінології [8, с. 7–8]:

Крок 1: Планування.

Визначення цілей, ресурсів, організації робочого процесу, періоду часу, визначення витрат, етапів проекту.

Крок 2: Збирання, дослідження й оцінювання.

Визначення й оцінювання наявних відповідних словників термінології; збирання бібліографічних досліджень; складання вихідних словників; ознайомлення з предметною галуззю та делімітацією; оцінювання джерел і створення списку термінів.

Крок 3: Підготовка і створення записів.

Створення записів всіма мовами на основі списку термінів (збирання, узгодження й затвердження багатомовних еквівалентів, додавання визначень, анотацій, контекстів).

Крок 4: Контроль і перевірка якості.

Методологічно-формальне затвердження: перевірка дотримання методології та формальних правил за принципом чотирьох очей (Vier-Augen-Prinzip); лінгвістична перевірка, що включає перевірку мовної коректності за принципом рідної мови; змістова валідація, що включає перевірку коректності змісту. Експерти перевіряють визначення терміна, а також правильність синонімії.

Крок 5: Заготовка й аналіз.

Пошук достовірних даних стосовно терміна (бази даних, публікації тощо); забезпечення якості шляхом аналізу проблем і дослідження основних причин проблем стандартизації. Експерти вказують на нові термінологічні факти, що мають бути розглянуті, а також застарілі терміни та застарілі назви.

Етап 6: Перевірка використання термінології.

Заключний етап має на меті використання зазначених термінів із дотриманням установлених вимог; створення жорстких процесів контролю для перевірки термінології в різних типах тексту; перевірку використання термінології за допомогою коректури людини та машини.

Навчанням і підвищенням кваліфікації з укладання термінології займаються Портал німецької термінології (Deutschen Terminologie-Portal), Асоціація усних і письмових перекладачів (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer); Швейцарська асоціація усних і письмових перекладачів і термінологів (Schweizerischer Übersetzer-, Terminologen- und Dolmetscherverband), Австрійська професійна асоціація для усного та письмового перекладу (Österreichischer Berufsverband für Dolmetschen und Übersetzen) [8, с. 11].

Як зазначають автори Й. Цайонс, М. Кун і В. Кольман, багато компаній у Німеччині до сих пір не мають послідовної системи управління перекладом, проте робота з інструментами перекладу стала дуже зручною останніми роками. Системи з пам'яттю перекладу, як правило, вже є стандартною вимогою в галузі перекладознавства, нині це стосується інтерфейсів до веб-сайтів та інтернет-магазинів, оскільки програмне забезпечення здатне зробити переклад швидшим, якіснішим і безпомилковим. Залежно від вимог системи та робочого процесу програмне забезпечення дає можливість для покращення перекладу.

Крім того, все більше компаній використовують програмне забезпечення для оптимізації своїх інструментів перекладу та інтеграції з їх онлайн-пропозиціями. У цьому випадку, на думку фахівців асоціації, перекладацька індустрія має узгоджувати вартість і продуктивність: наприклад, під час поєднання технологій перекладу та професійного перекладача можна забезпечити високоякісний переклад за нижчою ціною. Оскільки інструменти перекладу, безумовно, підвищують продуктивність і швидкість перекладацьких послуг, переклади можуть бути здійснені ефективніше. Програмне перекладацьке забезпечення сприяє в роботі не лише перекладача, а й техніч-

них редакторів, коректорів і менеджерів проектів [6, с. 42–45].

Організація перекладацької роботи недовідченими перекладачами може зашкодити іміджу компанії на ринку перекладацьких послуг. Неточне використання термінології призводить до непорозумінь і втрати довіри до компанії. Водночас неточна термінологія призводить до збільшення витрат на корегування перекладу.

Технологія «Система пам'яті перекладу» – це системи баз даних, які спочатку розбивають текст, який потрібно перекласти на одиниці (сегменти). Ці сегменти перекладаються вручну перекладачем і зберігаються в пам'яті перекладу. Це база речень, у якій кожен вираз, що перекладається, зберігається двомовно разом із його перекладом. Уже перекладені сегменти можуть бути завантажені в пам'ять перекладу з їх перекладом за допомогою інструменту вирівнювання. Термінологічна функція системи «Пам'ять перекладу» відображає заданий переклад для зазначених технічних термінів. Отже, система пам'яті перекладу забезпечує узгодженість термінології й термінів.

Крім того, системи пам'яті перекладів дають змогу забезпечити термінологічну і стилістичну послідовність, що має вирішальне значення для внутрішньої та зовнішньої взаємодії перекладачів компанії [7].

Крім безпомилкових, зрозумілих текстів, компаніям варто звернути увагу на єдність термінології в значенні корпоративної мови, тобто використовувати заздалегідь обумовлені із замовником терміни. Наприклад, виробник спортивних товарів для бігу орієнтований на взуття для бігу (Laufschuh), тому мова йде не про спортивне взуття (Sportschuh), взуття спортивного стилю (Sneaker) чи гімнастичне взуття (Turnschuh). Відповідно, виробник телефонів чітко диференціює різницю між смартфоном (Smartphone), мобільним телефоном (Handy) та айфоном (I phone).

Крім того, існують власні торгові марки, відповідно, перекладач, зважаючи на те що німецька мова пропонує нескінченні можливості для формування варіантів складних слів, так званих композит, має зважити на те, що слово може мати синонім у перекладі, наприклад, «Automatisierungstechnik» та «Automatisierungstechnologie» [7].

З огляду на необхідність збереження так званої корпоративної мови, автори тексту мають надати перекладачам необхідні правилами щодо формулювання текстів або термінології. У контексті автоматизованого перекладу можна говорити про переваги систем пам'яті перекладу, що здатні

розпізнавати вжиті раніше сегменти і зберегти єдність термінології вихідного тексту.

Термінологічна узгодженість має першорядне значення в просуванні бренду, товарів і послуг у мовній індустрії, оскільки це – одна з основних характеристик якості. Управління цією характеристикою здійснюється шляхом визначення й контролю термінології. Термінологія лежить в основі процесу перекладу, і її контроль є обов'язковою умовою успішного виконання будь-якого проекту [7].

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження дає змогу констатувати, що стандарти-

зація термінології в спільній діяльності професійного перекладача та фахівця з певної галузі із залученням програмного перекладацького забезпечення дає безліч переваг. Зокрема, мова йде про поліпшення узгодженості у внутрішньокорпоративному спілкуванні й підвищення цінності бренду та пов'язаної з ним інтелектуальної власності. Використання технологій пам'яті для архівування й паралельного зберігання перекладів може полегшити перекладацьку діяльність і гарантувати зменшення часу на виконання перекладу, відповідно, економію витрат.

Список літератури:

1. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. № 32. С. 104–108. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1545/>.
2. Міщенко А. Л., Білоус О. М. Застосування інноваційних лінгвістичних технологій у підготовці перекладачів та фахівців із прикладної лінгвістики. *Філологічні трактати*. 2015. Т. 7. № 2. С. 60–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2015_7_2_10.
3. Панов С. Ф. Теоретико-методичні засади професійного формування технічних перекладачів у вищих навчальних закладах: монографія. Київ: ТОВ НВФ «Славутич-Дельфін», 2015. 242 с.
4. Тарасенко Р. О., Амеліна С. М. Інформаційні технології в перекладацькій діяльності: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 253 с.
5. Arntz R. Einführung in die Terminologiearbeit / Heribert Picht; Felix Mayer. 6., verb. Aufl. Hildesheim; Zürich [u.a.]: Olms, 2009. 331 S.
6. Zajontz Y., Kuhn M., Kollmann V. Markteffizienz durch Translation Memory Systeme. Intelligente Übersetzungstechnologien zur Reduktion von Transaktionskosten international agierender Unternehmen. *JLCL*. 2010. Band 25 (1).
7. Das Übersetzerportal EUPO.de. Software zur Autorenunterstützung – So optimieren Sie die Qualität maschineller Übersetzungen. URL: <https://uepo.de/2019/04/11/software-zur-autorenunterstuetzung-so-optimieren-sie-die-qualitaet-maschineller-uebersetzungen/>.
8. Rat für Deutschsprachige Terminologie (RaDT). Terminologisches Basiswissen für Fachleute Übersetzungen. URL: http://www.infoterm.info/pdf/publications/Basiswissen-RaDT2013-16s_ebook.pdf.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЕРЕВОДЧЕСКОГО ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЛЯ УПОРЯДОЧЕНИЯ ТЕРМИНОЛОГИИ

В статье рассмотрены особенности упорядочения терминологии немецкого языка с привлечением переводческого программного обеспечения. Исследованы данные переводческих ассоциаций Германии относительно этапов работы по укладке терминологии и необходимости соблюдения единства терминологии в переводческих проектах. Акцентируется внимание на важности привлечения экспертов, специалистов из разных областей для точного перевода отраслевых терминов. Указано о технических возможностях упорядочения терминологии с целью облегчения практической деятельности переводчика в проектной работе. Определены преимущества использования технических средств при упорядочении терминологии, в частности экономия времени и расходов, достигаемая путем использования переводческого программного обеспечения.

Ключевые слова: ассоциация немецких переводчиков, выравнивание терминологии, стандартизация терминологии, генерация сроков.

USE OF TRANSLATION SOFTWARE IN ALIGNMENT OF TERMINOLOGY

The article focuses on the peculiarities of the terminology alignment in the German language with the usage of translation software. The author examined the records of translation associations in Germany regarding the stages of work on terminology alignment and the need for compliance with standardised terminology in translation projects. The main attention is drawn to the importance of attracting experts, specialists from different fields, in providing accurate translation of specific terminology. The article describes technical possibilities of terminology alignment in order to facilitate the translator's practice in project work. The author highlights the advantages of using technical tools to standardize terminology, in particular, economy of time and expenses achieved by exploiting translation software.

Key words: *association of German translators, alignment of terminology, standardisation of terminology, generation of terms.*